

พหูพพิหิสมาส

พหูพพิหิสมาส คือ สมาสอย่างหนึ่งมีบทอื่นเป็นประธานหรืออัญจนบท หมายถึง เมื่อบทเหล่านั้นต่อกันแล้ว แทนที่จะได้ความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งในบทเหล่านั้น แต่กลับได้ความหมายของบทอื่นที่ไม่ได้เข้าสมาสด้วย อาคตา สมณา ยัม โส อาคตสมโณ (อาราโม)

พหูพพิหิสมาส แปลว่า สมาสที่มีบทอื่นเป็นประธานเหมือนกับพหูพพิหิ ศัพท์

พหูพพิหิ มาจากคำว่า พหู แปลว่า มาก วิหิ แปลว่า ข้าวเปลือกเมื่อนำ ๒ คำมาต่อกัน แทนที่จะหมายถึง ข้าวเปลือกมาก แต่กลับได้ความหมายว่า นาที่มีข้าวเปลือกมาก หรือ บุรุษผู้มีข้าวเปลือกมาก

ตุลย, ภินุน, ทวิปท, ติปท

ตุลยภินุนพหูพพิหิสมาส หมายถึง พหูพพิหิสมาสที่มีบทเสมอกัน เช่น อาคตา สมณา ยัม โส อาคตสมโณ (อาราโม)

ภินุนพหูพพิหิสมาส หมายถึง พหูพพิหิสมาสที่มีบทไม่เสมอกัน เช่น ฉตุตัม ปาณิมหิ ยสฺส โส ฉตุตปาณิ (อุปาสโก)

ทวิปทพหูพพิหิสมาส หมายถึง พหูพพิหิสมาสที่ต่อกัน ๒ บท เช่น อาคตา สมณา ยัม โส อาคตสมโณ (อาราโม)

ฉตุตัม ปาณิมหิ ยสฺส โส ฉตุตปาณิ (อุปาสโก)

ติปทพหูพพิหิสมาส หมายถึง พหูพพิหิสมาสที่ต่อกัน ๓ บท เช่น ปรกุกเมน อธิคตา สมุปทา เยหิ เต

ปรกุกมาธิตตสมุปทา (มหาปุริสา)

(ผู้มีสัมปทาอันถึงแล้วด้วยความบากบั่น)

โอณฺโตะ ปตฺตโต ปาณฺนิ เยน โส โอณฺโตะปตฺตปาณฺนิ (ภิกขุ)
(ผู้มีมืออันนำออกแล้วจากบาตร)

พหุพพิหีสมาส

พหุพพิหีสมาส คือ พหุพพิหีสมาสที่มีบทอื่นเป็นประธาน แบ่งตาม
วิภัตติมี ๖ อย่าง คือ

๑. ทุตฺติยาพหุพพิหีสมาส
๒. ตตฺติยาพหุพพิหีสมาส
๓. จตฺตถฺติยาพหุพพิหีสมาส
๔. ปฺปฬจมีพหุพพิหีสมาส
๕. ญฺญจฺจิมพหุพพิหีสมาส
๖. สัตตมีพหุพพิหีสมาส

แบ่งตามลักษณะมี ๕ อย่าง คือ

๑. ตุลยาธิกรณพหุพพิหีสมาส
๒. ภินนาธิกรณพหุพพิหีสมาส
๓. ญฺญจฺจิมมาพหุพพิหีสมาส
๔. น ปุพฺพบทพหุพพิหีสมาส
๕. สหปุพฺพบทพหุพพิหีสมาส

พหุพพิหีสมาสนี้เป็นสมาสคุณ เป็น ๓ ลิงค์ แจกตามอรรถ-บท

เช่น

- มหาปุณฺณโล (ปุริโส)
- มหาปุณฺณลา (นารี)
- มหาปุณฺณลํ (กุลํ)

มหานทีโก (ปะเทโส)

มหานทีกา (ธานี)

มหานทีกั (รฎัจ)

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงตอบคำถามต่อไปนี้

๑. พหุพพิหิสมาสคือสมาสเช่นไร มีเท่าไร อะไรบ้าง?
๒. พหุพพิหิสมาสเป็นสมาสนาม หรือสมาสคุณ?
๓. ตุลยัทธิกรณพหุพพิหิสมาสคือสมาสเช่นไร?
๔. ภินนาธิกรณพหุพพิหิสมาสคือสมาสเช่นไร?
๕. ทวิปทพหุพพิหิสมาสคือสมาสเช่นไร?